

Artikelen

De Kwartelkoning in het Oldambt in 1995

Marnix Jonker

Iedereen die regelmatig de waarnemingenrubriek van *De Grauwe Gors* leest heeft het allang gemerkt: het gaat niet goed met de Kwartelkoning *Crex crex*. De waarnemingen van roepende mannetjes worden elk jaar minder. Zal deze Rode-Lijstsoort (Osieck & Hustings 1994) nog in Groningen voorkomen na het jaar 2000?

De eerste melding van Kwartelkoningen in het Oldambt stamt uit 1948. Dat jaar worden een tiental tussen Heiligerlee en Midwolda gemeld. Twee jaar later worden daar nog enkele mannetjes gehoord. In de jaren 1957-59 worden er geen Kwartelkoningen aange troffen.

De volgende meldingen komen uit 1963 en 1964. In beide jaren wordt één vogel gehoord in de Stadspolder. In de jaren 1965-1972 wordt slechts in drie jaren melding gedaan van Kwartelkoningen in het Oldambt: vier in 1966, twee in 1967 en vier roepende mannetjes in 1969. In 1973-75 worden achtereenvolgens elf, 22, en 58 territoria gemeld. In 1979 worden maar liefst 131 vogels gehoord.

Tot 1984 werd het gehele Oldambt niet systematisch geïnventariseerd. Vanaf dat jaar heeft de Vogelwerkgroep Winschoten dit op zich genomen. De jaren 1984-87 leveren respectievelijk 165-168, 168-171, 107-109 en 137-139 territoria op (Voslamber 1989). Sindsdien is het aantal territoria afgenomen; gerekend over de periode 1984-92 jaarlijks met 24%. In 1992 worden veertien territoria gevonden (Koffijberg 1993). In 1993 wordt een dieptepunt bereikt en worden nog maar een paar roepende mannetjes gehoord. In 1994 is het met vijf gemelde vogels iets beter (van Scharenburg *et al.* 1995).

Gezien de negatieve trend van de afgelopen jaren leek het zinvol om in 1995 weer een inventarisatie te doen. Wellicht dat er toch

vogels over het hoofd worden gezien en de aantallen niet zo laag liggen als wordt gedacht. Na een aantal enthousiaste mensen gebeld te hebben konden we aan de slag.

Gebied en methode

Besloten werd om hetzelfde gebied te onderzoeken als in de jaren 80. Dit gebied grenst aan de Dollard en ligt tussen Termunten, Scheemda, Winschoten, Bellingwolde en Nieuweschans (figuur 1).

Het gebied is onder te verdelen in het "Schiereiland van Winschoten" en de Dollardpolders. Voor een gedetailleerde beschrijving van het gebied wordt verwezen naar Voslamber (1989).

De nachtelijke uren van de maanden juni en juli zijn de beste tijd om Kwartelkoningen te inventariseren (Hustings *et al.* 1985). In deze periode is getracht het gehele gebied in de optimale periode minstens één maal te bezoeken en de voormalige kerngebieden in de Dollardpolders vaker, minimaal twee à drie maal.

Helaas is dit buiten de kerngebieden door slechte weersomstandigheden niet helemaal gelukt. In het gedeelte van het gebied dat niet goed is onderzocht, d.w.z. zonder nachtbezoek in de optimale periode, is volstaan met enkele bezoeken aan de meest geschikte stukken. Daarnaast zijn diverse aanvullende waarnemingen (overdag) gedaan door de Kieken-

diefwerkgroep tijdens het intensieve zoeken naar Bruine en Grauwe Kiekendieven in het onderzoeksgebied.

In 1984-87 werden alle delen van het onderzoeksgebied in de optimale periode drie à vier maal per fiets op roepende vogels afgezocht (Voslamber 1989).

De weersomstandigheden waren helaas niet optimaal voor goede inventarisatie. In de maand juni was er een lange periode van regen. Ook was er op veel avonden (te) veel wind. Regelmatig werd daarom in het veld toch maar besloten om niet te tellen omdat het geluid te sterk verwaaide.

Mogelijk zijn door de slechte weersomstandigheden en een gering aantal bezoeken enkele territoria niet opgemerkt.

Resultaten

Aantallen

Ondanks het slechte weer leverde de inventarisatie het verrassende aantal van 26 territoria op. Er konden twee bolwerken worden onderscheiden: vijftien territoria in de oude Dollardpolders (hier lag ook het voormalig bolwerk) en acht in de omgeving van Oudeschans. Met name de laatste locatie is opvallend, gezien het feit dat hier in de jaren 80 alleen in de zeer goede jaren vogels werden waargenomen. Ook werd een territorium opgemerkt ten zuiden van Midwolda, op de zandgrond van het "Schiereiland van Winschoten", waar in het verleden bijna nooit Kwartelkoningen zijn gehoord.

Gewaskeuze

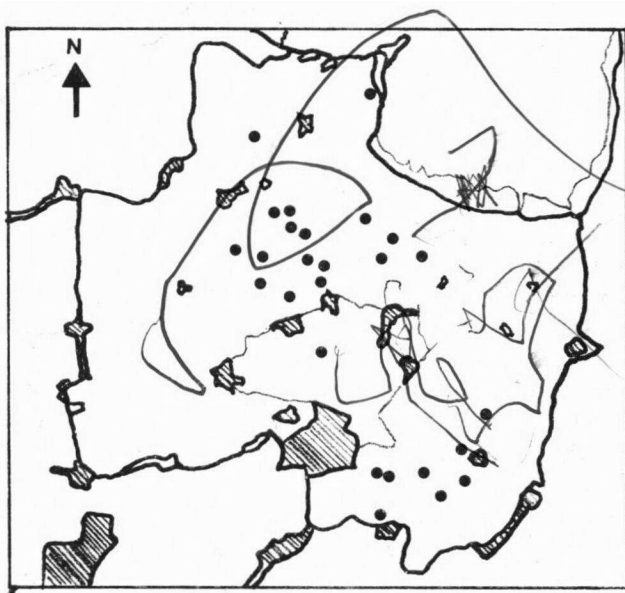
In tabel 1 staat de gewaskeuze van de Kwartelkoningen in het Oldambt in 1995 vermeld. De meeste territoria bevonden zich in wintertarwe (50%) en luzerne (23%), waarmee de voorkeur voor gewassen die vroeg te velde staan duidelijk naar voren komt.

Tabel 1. Gewaskeuze van Kwartelkoningen in het Oldambt in 1995.

Wintertarwe	13
Wintergerst	2
Koolzaad	1
Karwij	1
Luzerne	6
Jonge bosaanplant	1
Gewas onbekend	2
totaal	26

Discussie

In 1995 zijn er aanzienlijk meer Kwartelkoningen gevonden dan in twee jaar daarvoor. Waarschijnlijk zijn er in 1993 en 1994 wel territoria gemist omdat er toen niet systematisch in het Oldambt is gezocht. Toch lag het aantal territoria in 1995 zeker hoger dan in voorgaande jaren. Vogelaars die al sinds jaar en dag in het gebied komen bevestigen dit. Ook hebben boeren dit jaar weer Kwartelkoningen gehoord, dit in tegenstelling tot voorgaande jaren. Ook elders in het land waren de aantallen in 1995 hoger dan in de jaren daarvoor; in het rivierengebied werden minimaal 20 territoria gemeld (SOVON Nieuws 8: 4).

Figuur 1. Verspreiding van de Kwartelkoning in het Oldambt in 1996 (overgenomen uit Voslamber 1989, productie van de tekenkamer van de PPD-Groningen).

Kwartelkoning. Polen, mei 1994

Hans Hut

Kwartelkoningen hebben een voorkeur voor gewassen die vroeg te velde staan, zoals koolzaad, karwij, wintergraan en luzerne. De meeste van deze gewassen vormen bij aankomst van de Kwartelkoning in het broedgebied al een dichte vegetatie (Voslamber 1989). Met de afname van koolzaad en karwij in het Oldambt ging ook de Kwartelkoning in aantal achteruit. Door het verdwijnen van deze gewassen moesten de vogels naar andere dichte gewassen uitwijken. Vooral luzerne was in het verleden favoriet. Dit gewas wordt echter twee tot drie maal per jaar geoogst waardoor veel vogels zijn uitgemaaid. Karwij lijkt weer in het Oldambt terug te komen, waardoor het gebied weer aantrekke-

lijker wordt voor de soort. De Kwartelkoning lijkt hierdoor in het Oldambt dus toch nog enige toekomst te hebben en zal na het jaar 2000 waarschijnlijk nog steeds in Groningen te horen zijn.

Dankwoord

In de eerste plaats een woord van dank aan de tellers: André Boven, Ben Koks, Antoon Phillipi, Bart-Jan Prak, Wim Nap en Erik Visser. Berend Voslamber gaf bruikbare tips en Kees van Scharenburg verschaftte het veldkaartmateriaal.

Literatuur

Hustings MFM, RGM Kwak, PFM Opdam & MJS Reijnen 1985. Vogelinventarisatie (Natuurbeheer in Nederland, deel 3). Zeist.

Koffijberg K 1993. Verdwijnt de Kwartelkoning uit Oost-Groningen? *Limosa* 66: 31.

Osieck ER & F Hustings. 1994. Rode lijst van bedreigde en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. (Techn. rapport Vogelbescherming Nederland 12) Zeist.

van Scharenburg K, P Cnossen, J van 't Hoff, R de Koning & J Meijering 1995. Voortgangsrapportage Biologisch Meetnet Provincie Groningen 1994. Dienst Ruimte en Milieu Provincie Groningen, Groningen.

Voslamber B 1989. De Kwartelkoning *Crex crex* in het Oldambt: aantallen en biotoopkeuze. *Limosa* 62: 15-21.

Marnix Jonker, Parklaan 8
9697 RT Blijham. 0597-561737